

9. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі - ЦДАВОВ України), ф. 166, оп. 2, спр. 922, 79 арк.

10. ЦДАВОВ України, ф. 166, оп. 4, спр. 970, 91 арк.
11. ЦДАВОВ України, ф. 168, оп. 1, спр. 867, 1 арк.
12. ЦДАВОВ України, ф. 168, оп. 1, спр. 870, 29 арк.
13. ЦДАВОВ України, ф. 174, оп. 1, спр. 78, 24 арк.
14. ЦДАВОВ України, ф. 174, оп. 2, спр. 1, 83 арк.
15. ЦДАВОВ України, ф. 292, оп. 1, спр. 115, 56 арк.
16. ЦДАВОВ України, ф. 337, оп. 1, спр. 814, 53 арк.
17. ЦДАВОВ України, ф. 555, оп. 1, спр. 36, 37 арк.
18. ЦДАВОВ України, ф. 555, оп. 1, спр. 86, 147 арк.
19. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі - ЦДАГО України), ф.1, оп. 20, спр. 638, 60 арк.
20. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 1770, 172 арк.

21. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 1775, 136 арк.
22. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 1843, 134 арк.
23. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 1847, 40 арк.
24. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 2015, 111 арк.
25. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 2263, 70 арк.
26. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 2493, 232 арк.
27. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 2695, 71 арк.
28. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 2696, 17 арк.
29. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 2698, 181 арк.
30. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 2926, 58 арк.
31. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 2927, 17 арк.
32. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 3090, 71 арк.
33. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 3103, 67 арк.
34. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 4183, 185 арк.
35. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 5299, 58 арк.

V. Molotkina

THE STAFF ENSURING OF PUBLISHING HOUSES OF THE SOVIET UKRAINE IN 20th-30th OF XX CENTURY

The article deals with special features of staff ensuring of USSR's publishing houses in 20-30th of XX century. It is shown that interference of party-soviet leadership into the inner activity of publishing houses became a norm from the very beginning of the soviet period of it's history. In positions of responsibility assigned to people not on professional level, and by party affiliation and not only members of the Communist Party, but also to the respective party experience. If in the 1920th the problem of staff ensuring of publishing house settled on their own and the state is only partially subsidized the system of vocational education for the printing industry, then at the end of the 1920th to the early 1930th essentially the Governments were engaged in training of experts for the publishing industry.

Key words: publishing house, publishing business, staff, staff ensuring, staff complement, specialist.

© В. Молоткіна

Надійшла до редакції 10.07.2012

УДК 94(477.8)

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ ІСТОРІЇ ГАЛИЧНИНИ КІНЦЯ ХVІІІ - ПОЧАТКУ ХІХ ст. У НАУКОВОМУ ДОСЛІДЖЕННІ ІВАНА КРЕВЕЦЬКОГО

ЛЮБОМИРА ФЕДУНИШИН,

*аспірант кафедри історії України Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ*

У статті розглянуто наукову діяльність І. Кревецького в контексті бібліографічних досліджень. Це дало можливість автору стверджувати, що вивчення локальної історії Галичини кінця ХVІІІ - початку ХІХ ст. в інтерпретації вченого відображає основні концепти історизму. Автор доходить висновку, що феноменальність І. Кревецького в контексті його бібліографічного аналізу історичних фактів засвідчує, як важливо вивчати історію на основі національної історіографії, оскільки закордонні дослідники не завжди об'єктивно висвітлюють історико-хронологічний перебіг подій, а інколи вносять своє суб'єктивне бачення, змінюючи тим самим справжній історичний розвиток. Дослідження І. Кревецького виступає фундаментальною основою для вивчення історії Галичини та України в цілому.

Ключові слова: бібліографія, Галичина, І. Кревецький, локальна історія.

Постановка проблеми. Сучасне вивчення історії України, зокрема Галичини, вимагає після багатьох років радянського та партійно-ідеологічного викладу історії детального аналізу історичної спад-

щини призабутих дослідників, які відіграли важливу роль у становленні української історіографії.

До маловідомих постатей історії України першої половини ХХ ст. належить галицький історик Іван

Кревецький (1883-1940), який був представником державницького напрямку української історіографії. Саме приналежність ученого до львівської історичної школи, де хід історії тлумачився як активний прояв національної еліти, дала можливість йому ствердити, що розвиток історичних процесів в Україні мав проєвропейські корені. Зокрема, І. Кревецький простежив це на прикладі історичних закономірностей Галичини кінця XVIII - початку XIX ст.

Огляд досліджень та публікацій. Що стосується апробації вивчення наукової спадщини І. Кревецького, то необхідно зазначити, що в час радянської минувшини його ім'я як особи, так і вченого було призабуте. Проте із проголошенням незалежності України розпочалося вивчення його життя й діяльності. Пожвавився й науковий інтерес до аналізу доробку І. Кревецького в різних галузях знань. У цьому аспекті варто відзначити такі праці про І. Кревецького, як дослідження В. Качкана [1], Н. Черниш [2], У. Яворської [3], І. Кіхтан [4], Ф. Стебля [5] та ін. Проте ці дослідники несистематизовано розкрили характер бібліографічних напрацювань І. Кревецького з історії Галичини, а тому це питання є основним предметним полем нашого наукового дослідження.

Метою цієї статті є аналіз бібліографічних праць І. Кревецького, його внеску у встановлення закономірностей історичного процесу, що проходив у Галичині в кінці XVIII - на початку XIX ст. Для цілісності відображення мети дослідження необхідно реконструювати дослідницькі інтенції вченого в контексті бібліографістики, оскільки І. Кревецький вивчав локальну та глобальну історію на основі аналізу історіографічних праць тогочасних дослідників.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи наукову проблематику бібліографічного дослідження І. Кревецького, варто відзначити цілісний характер викладеної думки відповідно до коментованого твору.

Так, наприклад, аналізуючи працю д-ра А. Бравера "Галичина у часі її переходу до Австрії", І. Кревецький зазначив, що автор розкрив історичні закономірності розвитку Галичини на основі архівних матеріалів. А тому праця відображає об'єктивний аспект тогочасного життя, зокрема: окупацію Галичини Австрією; поділ Галичини на східну й західну її частини; суспільно-соціальний поділ мешканців коронного краю; конфесійні приналежності; господарсько-економічні справи; селянські повинності; ремесла та промисловість; комунікацію й торгівлю, а також політичні уподобання та культурні традиції поляків та українців [6, с. 160-166].

Що стосується вивчення відносин між українцями та поляками, то вчений відзначив важке становище української нації. Оскільки вся земля, на якій проживали галицькі селяни, належала польській шляхті, то за користування нею потрібно або платити гроші, або відробляти на панщині. Проте зі зміною протекції над Галичиною центральний австрійський уряд подбав про те, щоб селяни за свою роботу в польського дідича отримували грошову винагороду. Більше того, у 1846 р. цісарським циркуляром дні панщини були ліквідовані взагалі [7, с. 167].

Важливо зазначити, що І. Кревецький у своєму науковому дослідженні приділив особливу увагу життєдіяльності простих людей, адже, вивчаючи життя й побут населення, можна відтворити історичну епоху.

Це, наприклад, впливає з детального аналізу причин літературної творчості І. Головацького (брата Якова Головацького - одного з авторів "Русалки Дністрової"), який у 1845 р. переслав із Відня о. Т. Полянському примірник "Русалки Дністрової", де на обкладинці книжки (народною мовою) виклав глибинність та творчість руської душі, звертаючи особливу увагу, на чому наголошує І. Кревецький, на історію інших народів, які, не цінуючи власної свободи, втратили її. Таке формулювання імпує українцям: боротись за волю, але не берегти її здобутків [8, с. 175-176].

Не менш важливе значення в бібліографічному вивченні І. Кревецьким тогочасної історичної епохи належить монографії д-ра Б. Павловського "Взяття Львова Австрією 1772 р.". На основі архівних документів автор монографії дослідив як дипломатичні, так і військові перипетії окупації Львова. Саме ця праця, на думку І. Кревецького, розкриває протистояння між Російською імперією й Австро-Угорським двором за право анексії Львова. Причиною такого протистояння, як пише вчений, може бути те, що Австрія вважала Львів частиною Австрійської монархії й столицею провінції східної Галичини. Окрім того, права на юрисдикцію над Львовом належали колись Угорщині, а тому тепер повинні відійти об'єднаній монархії [9, с. 170-174].

Аналізуючи монографію д-ра Г. Гроссмана "Промислова і торговельна політика Терезіансько-Йосифінського уряду у Галичині 1772-1790", І. Кревецький зауважив, що автор деталізовано розкрив значення економічних реформ у Галичині. Також відзначив, що в час польського панування руські селяни зазнавали матеріальних труднощів. Це джерело, на думку І. Кревецького, стверджує, що промислові інтереси Галичини збіглися із фінансовими інтересами цілої австрійської держави. Більше того, учений наголосив, що центральний уряд прискіпливо поставився до економічних реформ у Галичині, маючи досвід економічних реформ в інших провінційних краях монархії. Наприклад, якщо промисловість і торгівля не могли розвиватись через занепад міст, то уряд намагався реформувати міську поліцію та правничий захист. Фактично протягом 1784-90 рр. австрійський уряд досяг повного контролю над промисловістю Галичини, а такі реформи, як популяційна політика, урядові закупки, фінансова політика, контроль у сфері комунікаційної та тарифної політики, державні субвенції тощо дали можливість реорганізувати промисловий процес Галичини на забезпечення достатності внутрішнього ринку [10, с. 175-180].

Аналогічні питання, зокрема про оподаткування, І. Кревецький розглянув на основі господарсько-економічних відносин у Тернопільському краї, який був анексований Російською імперією. Так, згідно з працею Я. Лещинського "Справи російські у краю Тернопільському", І. Кревецький зазначив, що господарсько-економічна ситуація, на відміну від Галичини, у Тернопільському краї була в занепаді. Яскравим прикладом, на думку вченого, є невідповідність податкової системи краю. Доходило навіть до смішних випадків, коли, наприклад, "Тернопільський комітет" (автономна влада краю) звернувся до російського уряду із проханням роз'яснити, як слід діяти у випадку зборів податків, адже австрійський уряд з 1809 до 1811 року зібрав податки у мешканців, а відповідних посвідчень про сплату податку не

видав, а тому не відомо з кого і скільки потрібно зібрати податку. Така ситуація в цілому характеризувала економічні справи Тернопільського краю як незадовільні [11, с. 28].

Вартим уваги в бібліографічному вивченні І. Кревецького є його огляд історії Галичини в другій половині XVIII ст. Посилаючись на польського історика В. Калінку, зокрема його роботу "Галичина і Краків під пануванням австрійським", учений закидав йому упередженість та односторонність у викладі історичних фактів. Адже, як зазначив історик, ставлення польських дідичів до руських селян за Польщі було варварським, а не, як подав Калінка, що австрійська влада гнітила руських селян [12, с. 34]. Такий виклад історії помітно і в інших польських дослідників Галичини, а саме у В. Лозінського, Шнір-Пеловського, Б. Лозінського та ін.

Проте упередженні закиди попередників щодо свавільного адміністрування австрійського уряду в Галичині були спростовані такими вченими, як В. Токаж та В. Шумовський, які, як уважає І. Кревецький, були більш об'єктивними та послідовними у викладі історичних фактів.

У 1909 р. польська Академія наук у Кракові видала у двох томах монографію В. Хотковського про галицьку церкву кінця XVIII ст. ("Історія римо-католицької й греко-католицької церкви у Галичині за панування ціс. Марії Терези (1772-1780)"). На думку вченого, це є вагомим аргументом викладу історичних подій, оскільки автор був фаховим дослідником історії церкви. Саме в контексті історії церкви В. Хотковський виклав історичні факти, які пов'язані з державним життям. Так, наприклад, характеризуючи політичну історію церкви в Галичині, В. Хотковський описав процес окупації Галичини; похід австрійського війська; утворення нових адміністрацій та становище церкви за правління Марії Терези. Також автор подав переписку Марії Терези із римськими папами [13, с. 37].

І. Кревецький акцентував увагу на тому, що автор монографії при написанні історії церкви використав греко-католицькі архіви Ватикану, Кракова, Віденські акти, а до архівних документів у Львові, Перемишлі й архіву при василіянських монастирях не звертався, а тому історичні події, які пов'язані з греко-католицькою церквою в Галичині, не є розкритими в повному обсязі.

Подальші свої дослідження В. Хотковський присвятив канонічно-правовій побудові греко-католицької церкви, а це, на думку вченого, проливає світло на розуміння історичних закономірностей тогочасного життя в Галичині, оскільки визначаються ступені співпраці церкви й держави.

Не менш вагомим внеском у бібліографічне дослідження історії Галичини І. Кревецьким є історіографічне вивчення широкого меморіалу референта (переклад і публікування здійснений В. Токажем), який був делегований у 1783 р. австрійською центральною владою до Галичини для інспектування справ у провінційному краї. Із цього документа ми дізнаємося про введення подвійного виду податку: домінального (домінії - посередники між циркулами й селянами) та рустикального (селянського); а також про німецьку колонізаторську діяльність у Галичині наприкінці XVIII ст., надання колоністам міського права, звільнення від цехових оплат та податку на шість років. Підкреслено важливість га-

лицьких міст, яких станом на 1776 р. у Галичині було 311, у той час як в інших австрійських провінціях їх було набагато менше [14, с. 57].

Проведено стратифікацію мешканців краю, яка показала перевагу селянства над міщанством, але міста в Галичині були економічно розвинуті. Особливе значення в інтерпретації І. Кревецьким відводиться характеристиці медичної справи в краї. Дослідник описав стан лікарень, яких було 10. Шість із них розміщувались у Львові, а чотири - в інших провінційних містах. У 1773 р. у Львові було відкрито курси викладання хірургії й акушерства, що важливо, вони проходили на безоплатній основі. Великий внесок у розвиток медицини в Галичині зробив А. Крупінський. Саме в результаті його діяльності як протомедика в Галичині відбулись якісні зміни у сфері медичного обслуговування, особливо в санітарній сфері.

Як підкреслює І. Кревецький, саме дослідницькі праці В. Токажа й В. Шумовського представляють культурну місію Австро-Угорської імперії в Галицькому краї. Описуючи ряд історичних подій, які характеризують монархію як реформатора Галичини, а не, як подавав Калінка, агресора щодо мешканців коронного краю.

Висновки

Необхідно констатувати, що для І. Кревецького питання бібліографії історії Галичини становило предметне поле його досліджень. Адже, вивчаючи та аналізуючи праці дослідників, можна відтворити цілісну картину історичної дійсності, яка мала місце в Галичині в кінці XVIII - початку XIX ст.

Бібліографічне дослідження Івана Кревецького про історію Галичини кінця XVIII - початку XIX ст. становлять науково-методологічну основу розвитку української історіографії. А його наукова робота щодо систематизації бібліографії та аналізу історіографічних джерел є вагомим потенціалом, який відображає прагнення вченого структурувати історичні факти в певному цивілізаційному виклику - розбудови власної незалежної держави.

Феноменальність І. Кревецького в контексті його бібліографічного аналізу історичних фактів засвідчує, як важливо вивчати історію на основі національної історіографії, оскільки закордонні дослідники не завжди об'єктивно (мається на увазі, зокрема, дослідження із історії Галичини В. Калінки, де упереджено викладаються історичні факти) висвітлюють історико-хронологічний перебіг подій, а інколи вносять своє суб'єктивне бачення, змінюючи тим самим справжній історичний розвиток.

Дослідження І. Кревецького виступає фундаментальною основою для вивчення історії Галичини та України в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Качкан В. "Реальні образи сумної правди" (основні конвенції у діяльності Івана Кревецького) / В. Качкан // Хай святиться ім'я твоє. - Львів, 1998. - С. 189-205.
2. Черниш Н. І. Кревецький - книгознавець, видавець, бібліограф / Н. І. Черниш // Українська періодика: Історія і сучасність (доп. та повід. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф. 11-13 трав. 2000 р.) ; [за ред. М. М. Романюка]. - Львів, 2000. - С. 460-468.
3. Яворська У. Бібліотечна діяльність Івана Кревецького

(1905-1914) / У. Яворська // Вісник книжкової палати. - 2005. - № 4. - С. 40-44.

4. Кіхтан І. Іван-Мар'ян Кривецький - гордість Роздільської землі (до 120-річчя з дня народження) / І. Кіхтан. - Роздол, 2003. - 16 с.

5. Стеблій Ф. Іван Кривецький - вчений і бібліотекар / Ф. Стеблій // Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка: книги і люди : матеріали круглого столу. - Львів, 1996. - С. 86-102.

6. Кривецький І. Наукова хроніка. Нові праці по історії Галичини 2-ої половини XVIII в. (1772-1790) / І. Кривецький // Записки НТШ. - Т. CVIII. - Львів, 1912. - С. 158-180.

7. Там само. - С. 167.

8. Кривецький І. Причинок до характеристики літератур-

ної творчості Івана Головацького / І. Кривецький // Записки НТШ. - Т. LXXVIII. - Львів, 1907. - В. IV. - С. 174-176.

9. Кривецький І. Наукова хроніка. Нові праці по історії Галичини 2-ої половини XVIII в. (1772-1790) / І. Кривецький // Записки НТШ. - Т. CVIII. - Львів, 1912. - С. 170-174.

10. Там само. - С. 175-180.

11. Кривецький І. Бібліографія: J. Leszczynski. - Rzady rosyjskie w kraju Tarnopolski 1809-1814 / І. Кривецький // Записки НТШ. - Т. LVIII. - Львів, 1904. - В. II. - С. 23-32.

12. Кривецький І. Галичина в другій половині XVIII ст. Огляд нових видань / І. Кривецький // Записки НТШ. - Т. XCI. - Львів, 1909. - С. 33-94.

13. Там само. - С. 37.

14. Там само. - С. 57.

L. Fedunyshyn

BIBLIOGRAPHIC ANALYSIS OF THE HISTORY GALICIA LATE EIGHTEENTH - EARLY NINETEENTH CENTURY IN THE SCIENTIFIC STUDY OF I. KREVETSKOHO

The article reveals scientific activity I. Krevetskooho in the context of bibliographic research. This enabled the author to assert that the study of local history Galicia late XVIII - early XIX century in the interpretation of scientific displays basic concepts of historicism.

Key words: *bibliography, Galicia, I. Krevetskyy, local history.*

© Л. Федунішин

Надійшла до редакції 15.06.2012

УДК 340.15:351.70.72(477) "19"

ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ МИТНИХ ОРГАНІВ В УСРР ЗА ЧАСІВ НЕПУ

ВІТАЛІЙ ЧАМЛАЙ,

кандидат юридичних наук, викладач кафедри теорії історії держави і права Донецького юридичного інституту МВС України

У статті автор, на підставі аналізу джерельної бази та наукових праць провідних фахівців з історії та права, висвітлює проблеми реформування правоохоронної системи та значення митних органів у боротьбі зі злочинністю в УСРР періоду непу.

Ключові слова: *правоохоронні органи, мито, нова економічна політика, ринкові відносини, державна економіка.*

Постановка проблеми та стан її вивчення. Актуальність роботи обумовлена необхідністю висвітлення історичного досвіду діяльності правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю. Період непу в різних проявах постійно привертає увагу вітчизняних науковців та відображається в наукових працях Б. М. Габрічідзе, С. С. Дмитрієва, Д. М. Полетаєва, В. П. Кузьміна, С. В. Кульчицького, О. М. Козиріна, К. В. Гусева, О. К. Міхєєвої та інших.

Метою роботи є визначення місця митних органів у структурі правоохоронних органів УСРР у 20-ті роки XX сторіччя.

Для реалізації мети автор поставив такі **завдання**:
- проаналізувати діяльність митних органів в умовах частой зміни політичного курсу;
- розкрити зміст законодавства, що регламентує діяльність митних органів;
- охарактеризувати завдання та правовий статус Митної тарифної комісії.

Виклад основного матеріалу. Впровадження непу відбувалося в умовах стрімкого зростання рівня злочинності. Процес відбудови країни на початку 1920-х років вимагав чималих грошових витрат. Саме тому питання поповнення державної скарбниці